

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI AV. R. ERİNÇ SAĞKAN'IN, "ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI HUKUKU ÇERÇEVESİNDE CİNSİYET EŞİTLİĞİ" KONULU KONFERANSTA YAPTIĞI KONUŞMA

"Dost ve kardeş ülke can Azerbaycan"da bulunmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum. Aynı değerleri, aynı milli duyguları paylaştığımız bu güzel ülkede, dünyanın farklı yerlerinden hukukçu meslektaşlarımızla toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine konuşma yapma imkanı bulmuş olmaktan dolayı ayrıca memnunum. Çünkü bu son derece güncel meselenin ülkemizde de önemli tartışma başlıkları ortaya çıkmış durumdadır ve bu başlıklar güncel siyasetin diline malzeme edilmeden, ancak hukukçu meslektaşlarımızla serinkanlılıkla konuşulabilecek durumdadır.

Hiç kuşku yok ki, konuşmanın başlıklarına geçmeden evvel çok kıymetli meslek büyüğümüz, üstadımız merhum Av. Süreyya Ağaoğlu'na birkaç paragraf ayırmak gerekiyor. Bugün kendisinin doğduğu, ömrünün ilk yıllarını geçirdiği topraklar üzerinde, tam da mücadelesini verdiği bir konuyu konuşuyoruz. Süreyya Ağaoğlu'nun babası Ahmet Ağaoğlu, hayatı mücadele ile geçmiş bir entelektüeldi. Süreyya Hanım'ın hatıralarından okuduğumuz kadarıyla "O güne kadar kendisine yalnız 'Müslüman' diyen Azeri'ye 'Türk' olduğunu telkine uğraşmış", Bakü'deki ilk Türkçe gazete olan İrşad'ı çıkartmış, Türk kızları için Türkçe ve Rusça eğitim yapan ilk liseyi açtırmış, Çarlık Rusyası'nda Türk dünyasının bağımsızlığı için mücadele etmiş bir münevverdir.

Ağaoğlu ailesi, milli mücadelenin hemen öncesinde, Osmanlı devletinin -yine Süreyya Hanım'ın ifadesiyle- "en karanlık yıllarında", Anadolu'daki bağımsızlık mücadelesine katılmak üzere bugünkü Türkiye'ye gelmişlerdir. Bu ailenin hikayesinde Anadolu'nun yaşadığı bütün acılar da zaferler de bulunmaktadır. Siyasi fikirleri nedeniyle hapsedilen, sürgün edilen Ahmet Ağaoğlu; Cumhuriyet'in ilanından sonra vekillik ve liberal, ilerici, aydınlanmacı fikirleriyle Mustafa Kemal Atatürk'e devrimler konusunda danışmanlık yapmıştır. Çok partili siyasi hayata geçişimizde de öncü olmuştur.

Süreyya Ağaoğlu, Türkiye'nin ilk kadın avukatıdır. Bir kadının hukuk fakültesine gitme talebinin "kafir olursun" denilerek karşılandığı bir dönemde, 1921 yılında, kendisinden başka üç kadın arkadaşını daha ikna ederek Darülfunun'daki Hukuk Fakültesi'nde "kız öğrenciler şubesi"ni açtırmıştır. Süreyya Ağaoğlu'nun okul numarası 1'dir. Aralık 1927'de Ankara Barosu'na kaydolan Süreyya Ağaoğlu. 1928'de serbest avukatlık ruhsatını alarak, "Türkiye'nin ilk kadın avukatı" unvanının sahibi olmuş ve hayatı boyunca avukatlık mesleğini sürdürmüştür.

Süreyya Hanım, kendi girişimleriyle İstanbul Barosunun "Beynelmilel Barolar Birliği"ne üye olmasını sağlamış, 1946-1960 arasında bu birliğin tek kadın yönetim kurulu üyesi olmuştur.

1952’de Milletlerarası Kadın Hukukçular Birliğine üye olmuş, 1960 yılında Kadın Hukukçular Birliğinin BM Cenevre Teşkilatı temsilcisi seçilmiştir.

Türk Hukukçu Kadınlar Derneği başta olmak üzere, Üniversiteli Kadınlar Derneği, Hür Fikirleri Yayma Derneği, Soroptimistler İstanbul Kulübü, Türk Amerikan Üniversiteliler Derneği, Çocuk Dostları Derneği gibi çok sayıda sivil toplum kuruluşu için öncülük yapmıştır. Ayrıca bir siyasi partinin İstanbul il başkanlığını da yapmıştır.

Türkiye Barolar Birliği Hukuk Müzesi’nde Süreyya Ağaoğlu için özel bir bölüm bulunduğunu, ziyaretçilerimizi ağırlamaktan büyük bir gurur duyduğumuzu söyleyerek bu bahsi kapatalım.

Şimdi Süreyya Ağaoğlu’nun da bayraktarlığını üstlendiği kadın haklarının Türkiye’deki serencamına bakalım.

Öncelikle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 10. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” ve “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz”.

Kağıt üzerindeki hukukun, her zaman toplumsal gerçekliği yansıttığını söylememiz ise maalesef mümkün olmuyor.

Anayasal eşitlik korumasına rağmen toplumsal hayatta kadına yönelik ayrımcılık ve şiddet konusunda çok önemli sorunların yaşanmakta olduğunu biliyoruz.

Belki de bütün problemlerin en başında, bu konudaki genel yaklaşımı da gösterecek şekilde, “kavramsal” değişiklikten söz etmek gerekiyor. Söz gelimi, bugün burada konuşma yapmakta olduğumuz uluslararası konferansın başlığı “*Gender Equality as Part of the International Human Rights*” olarak belirlenmiş durumdadır. Bu başlıkta yer alan “Gender” kavramını Türkçeye “Toplumsal Cinsiyet” olarak çevirmek bir dirençle karşılaşacaktır. Çünkü “toplumsal cinsiyet” kavramı, Türkiye’de terk edilmiştir.

Üniversitelerdeki toplumsal cinsiyet merkezlerinin isimleri değiştirilmiş, toplumsal cinsiyet eşitliği dersleri kaldırılmıştır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da “toplumsal cinsiyet eşitliği” normunu terk etmiştir. Onuncu Kalkınma Planı’nda (2014-2018), 257 sayılı tedbir “Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme (TCDB) konusunda farkındalık oluşturulacak ve örnek uygulamalar geliştirilecektir” şeklinde ifade edilirken, On Birinci Kalkınma Planı’nda “toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme” kavramının

kullanımı terk edilmiştir. Aynı şekilde, 2019 yılı bütçe gerekçesinde “toplumsal cinsiyete duyarlı politika, plan ve bütçelerin geliştirilmesinin” önemi vurgulanırken 2020 yılı bütçe gerekçesinde “toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramına yer verilmemiştir.

Toplumsal cinsiyet kavramı âdeta, aile kurumuna yönelik bir saldırı olarak görülmektedir.

Kuşkusuz Türkiye bakımından yaşanan en önemli gelişme, 2011 yılında sözleşmeyi imzalayan ilk ülke olan Türkiye’nin Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nden (İstanbul Sözleşmesi) 1 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla çekilmesi ve bu kararın toplumsal cinsiyet temelli şiddet açısından yarattığı sorunlar ve risklerdir.

Her ne kadar 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi başlıklı bir Kanun bulunmaktaysa da, uygulamada bu Kanun’un kadına yönelik şiddeti önlemede yetersiz kaldığını gösteren çok sayıda örnek bulunmaktadır.

Sözlerime son verirken, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda Türkiye Barolar Birliğinin, Barolarımızın ve avukatların rolünün önemine değinmek isterim.

Türkiye Barolar Birliği çatısı altında 1999 yılından itibaren faaliyet gösteren Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) bulunmaktadır. Son derece etkin çalışmalar yürütülmektedir.

Ayrıca Barolamızda çeşitli adlar altında olabilmekle birlikte Kadın Hakları konusunda faaliyet yürüten merkez ve komisyonlar bulunmaktadır.

Türkiye Barolar Birliği ana faydalanıcısı olduğu, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından desteklenen “Türkiye’de Adalete Erişim İçin Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek Projesi” ile “Kadınların Adalete Erişiminin Desteklenmesi Projesi” başlıklı çalışmalar bulunmaktadır.

Bu çalışmalar çerçevesinde;

- Türkiye’de başta kadınlar olmak üzere toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağdurlarına daha etkin adli yardım hizmetleri sağlanabilmesi için STK’lar, Barolar, TBB ve Adalet Bakanlığı arasındaki koordinasyon güçlendirilmekte,
- Adli yardım hizmetlerinin Şiddet Mağduru Destek Merkezleri zemininde daha sistematik şekilde sağlanabilmesi için pilot barolara altyapı desteği verilmekte ve ihtiyaca özel eğitim programları tasarlanmakta,
- Projelerde oluşturulan eğitim programları aracılığıyla adli yardım sunan avukatların kapasiteleri artırılmakta,

- Türkiye'deki baroların adli yardım hizmetlerine ilişkin performans kriterleri ve değerlendirme mekanizması ile CMK avukatlarının görevlendirilmesine ilişkin otomasyon sistemi ile ilgili farkındalıkları artırılmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddet ve ayrımcılığın her gün arttığı, haber bültenlerinden kadın cinayetlerinin eksik olmadığı, İstanbul Sözleşmesi'nden hukuksuz şekilde çekildiğimiz, kadının yerinin evi ve görevinin ise çocuk doğurmaktan ibaret olduğunu dayatan söylemlere karşı Türkiye Barolar Birliğinin de öncelikli çalışma alanı kadına yönelik şiddetle mücadeledir. Türkiye Barolar Birliği, her ne koşul altında olursa olsun, hukuktan yana taraf olmaya, kadınların hak arayış mücadelesinin yılmaz bir destekçisi olmaya devam edecektir.

Saygılarımla,

Av. R. Erinç SAĞKAN
Türkiye Barolar Birliği Başkanı